

Του Σταύρου Παπαντωνίου

Η ιστορία ξεκινάει από το παρελθόν. Οι ναζί κατά την αποχώρησή τους από την Ελλάδα φρόντισαν να πάρουν μαζί τους πολλούς ιστορικούς θησαυρούς. Ανάμεσά τους και αρχεία Ισραηλιτικών Κοινοτήτων της χώρας αλλά και άλλων αρχειακών ενοτήτων ελληνικής προέλευσης, όπως το αρχείο της Ελληνικής Ένωσης για την Κοινωνία των Εθνών. Μεταφέρθηκαν στο Βερολίνο, όπου μετά την είσοδο των Σοβιετικών και την κατάληψη της γερμανικής πρωτεύουσας εντοπίστηκαν και μεταφέρθηκαν στη Μόσχα, όπου φυλάσσονται έκτοτε στις εγκαταστάσεις που στεγάζουν και τα ρωσικά στρατιωτικά αρχεία. Η Ελλάδα ήδη από το 1997 προσπαθεί να επιτύχει τον επαναπατρισμό των αρχείων που εκλάπησαν από τους ναζί, αλλά μέχρι τώρα χωρίς αποτέλεσμα, καθώς η ρωσική πλευρά θέτει προσκόμματα και νέους πιο αυστηρούς όρους, παρά το γεγονός πως οι προηγούμενοι είχαν γίνει αποδεκτοί.

Ανάμεσα στους σημαντικούς όρους που ετέθησαν τα τελευταία χρόνια ήταν η επιστροφή του αρχείου του Αυτοκρατορικού Ρωσικού Προξενείου στα Χανιά και η καταβολή «αποζημίωσης» για τη «φύλαξη» των ελληνικών αρχείων στη Μόσχα. Αμφότεροι οι όροι περιλαμβάνονταν σε πρωτόκολλο που υπεγράφη μεταξύ των δύο πλευρών το 2014. Ο οικονομικός όρος που έχει τεθεί από τη ρωσική πλευρά έχει ικανοποιηθεί, καθώς το ποσό της αποζημίωσης είναι δεσμευμένο, ενώ ήδη τα Γενικά Αρχεία του Κράτους έχουν ψηφιοποιήσει τα αρχεία των Χανίων προκειμένου να αποδοθούν στη ρωσική πλευρά. Τελευταία όμως η Ρωσία –το 2020– έθεσε έναν ακόμα όρο, ο οποίος δεν υπήρχε στο πρωτόκολλο του 2014. Συγκεκριμένα, συνδέει το ζήτημα με την αξίωση του Κρατικού Μουσείου «Κρεμλίνο Ροστόφ» επί του έργου της Ρωσίδας ζωγράφου Λ. Πόποβα, που περιλαμβάνεται στη Συλλογή Κωστάκη και φυλάσσεται στο Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης. Εάν η Ρωσία επιμείνει στον νέο όρο ή θέσει και νεότερους, η ελληνική πλευρά είναι έτοιμη να θέσει το θέμα της επιστροφής δύο τουλάχιστον αρχείων παλαιών προξενικών Αρχών που έχει τεκμηριωθεί ότι φυλάσσονται σε δημόσια αρχεία της Ρωσίας.

Το ιστορικό

Όπως προειπώθηκε, ο επαναπατρισμός των αρχείων τίθεται σε ανώτατο επίπεδο εδώ και τουλάχιστον 20 χρόνια, καθώς συνιστά, εκτός από ηθικό αίτημα στη μνήμη των Ελλήνων θυμάτων του Ολοκαυτώματος, και ζήτημα γοήτρου για τη χώρα, ιδιαίτερα μετά την έκταση που το θέμα έχει πάρει κατά τη συζήτησή του στις διεθνείς διασκέψεις του Λονδίνου (1997), της Ουάσιγκτον (1998), της Στοκχόλμης (2000) και της Λιθουανίας (2000). Ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κ. Στεφανόπουλος προχώρησε σε πράξη καλής θελήσεως και παρέδωσε στον πρόεδρο Πούτιν, κατά τη διάρκεια επίσημης επίσκεψής του στη Ρωσία τον Ιούνιο του 2000, τα λάβαρα των ρωσικών συνταγμάτων του αυτοκρατορικού στόλου που φυλάσσονταν, από το 1917, από ελληνική οικογένεια στην Μπιζέρτα. Στις 9 Αυγούστου 2000 έλαβε χώρα στη Μόσχα συνάντηση εργασίας μεικτής ελληνορωσικής επιτροπής όπου συζητήσε διαδικαστικά ζητήματα, όπως ο εκτελωνισμός, η ανάληψη εξόδων μεταφορικής εταιρείας και η μικροφωτογράφιση προκειμένου το σύνολο του υλικού να παραμείνει και υπό τη μορφή αντιγράφων στη Μόσχα. Η κίνηση καλής θελήσεως πάντως του Στεφανόπουλου δεν ανταποδόθηκε από τον Βλαντιμίρ Πούτιν κατά την επίσκεψή του στην Αθήνα το 2001, όπως δεν παρέδωσε κάτι αντίστοιχο σε ένδειξη συμβολισμού. Από τότε ξεκινάει μία Οδύσσεια διμερών επαφών, με τη ρωσική πλευρά να θέτει συνέχεια νέους όρους. Αρχικά, έθεσε το ζήτημα της επιστροφής από τη χώρα μας του αρχείου του Αυτοκρατορικού Ρωσικού προξενείου των Χανίων (φυλάσσεται στα ΓΑΚ Χανίων), για το οποίο η ελληνική πλευρά έθεσε κατ' αμοιβαιότητα τις ίδιες ακριβώς προϋποθέσεις στους Ρώσους συνομιλητές της (μικροφωτογράφιση, εκτελωνισμός, έξοδα που θα βαρύνουν τη ρωσική πλευρά κ.λπ.). Το 2005 κατά την επίσκεψη του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή στη Μόσχα υπεγράφη το διμερές Κοινό Πρόγραμμα Δράσης 2005-2006, όπου μεταξύ άλλων προέβλεπε «Συνεργασία στον τομέα του Πολιτισμού και της Παιδείας» με την προώθηση ζητημάτων που άπτονται της επιστροφής πολιτιστικών αγαθών, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας. Τον Οκτώβριο 2013, η ρωσική πλευρά μέσω του διευθυντή του Κρατικού Στρατιωτικού Αρχείου όπου φυλάσσονται τα αρχεία των Ισραηλιτικών Κοινοτήτων διεμήνυσε ότι το ποσό της αποζημίωσης που ζητούν οι ρωσικές αρχές ανέρχεται στις 87.000 ευρώ, ενώ εάν συμψηφισθεί με την αντίστοιχη αποζημίωση για το αρχείο Χανίων το ποσό θα ανέλθει στις 83.000 ευρώ. Τον Οκτώβριο 2014 η πρέσβης της Ελλάδας στη Μόσχα υπέγραψε «Πρωτόκολλο διαπραγματεύσεων των αρχείων των Εβραϊκών Κοινοτήτων Ελλάδας», βήμα υποχρεωτικό για την ολοκλήρωση των διαδικασιών επαναπατρισμού, σύμφωνα με τον σχετικό ομοσπονδιακό νόμο της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Το πρωτόκολλο περιελάμβανε επίσης δήλωση της ελληνικής πλευράς ότι είναι έτοιμη να αναλάβει το επιπλέον κόστος της μεταφοράς των αρχειακών εγγράφων.

Εκθεση Στέιτ Ντιπάρτμεντ

Το θέμα τα επόμενα χρόνια «πάγωσε» και εκκρεμεί μέχρι σήμερα, που ήρθε πάλι στο προσκήνιο. Μάλιστα στο ζήτημα αναφέρεται προσφάτως έκθεση του Στέιτ Ντιπάρτμεντ για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στη σελίδα 10, όπου γίνεται αναφορά στην απόδοση δικαιοσύνης στην Ελλάδα, σημειώνεται ότι υπάρχουν ωστόσο θέματα που δεν έχουν επιλυθεί, όπως το αίτημα της εβραϊκής κοινότητας που ζητεί την επιστροφή των

προπολεμικών αρχείων της κοινότητας. Στην έκθεση γίνεται ονομαστική αναφορά στον υφ. Εξωτερικών Μιλτιάδη Βαρβιτσιώτη και στη συντονισμένη προσπάθειά του τον τελευταίο ενάμιση χρόνο ώστε να επιστρέψουν τα αρχεία στην Ελλάδα.

Συζήτηση σε υψηλό επίπεδο

Ο υφ. Εξωτερικών Μιλτιάδης Βαρβιτσιώτης έχει θέσει το θέμα κατ' επανάληψιν στη ρωσική πλευρά σε όλη τη διάρκεια της θητείας του. Αρχικά σε τηλεδιάσκεψη με τον Ρώσο υπουργό Μεταφορών Βιτάλι Σαβέλιεφ για την προετοιμασία της Μεικτής Διυπουργικής Επιτροπής Ελλάδας – Ρωσίας, αλλά και σε συνάντηση στην Αθήνα με τον υφ. Εξωτερικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας Αλεξάντρ Γκρουσκό, όπως και σε συνάντηση με τον πρέσβη της Ρωσικής Ομοσπονδίας Αντρέι Μασλόβ. Παρ' όλα αυτά η Μόσχα, όπως προειπώθηκε, θέτει νέες προϋποθέσεις, όπως είναι η αξίωση επί του έργου της Ρωσίδας ζωγράφου Λιουμπόφ Πόποβα, που περιλαμβάνεται στη Συλλογή Κωστάκη και φυλάσσεται στο Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης. Μάλιστα, η Μόσχα ισχυρίζεται πως πρόκειται για έργο κλεμμένο παλαιότερα από εκεί. Το θέμα, σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», τέθηκε και στο υψηλότερο επίπεδο, μεταξύ των δύο πρωθυπουργών κ. Μητσοτάκη και Μισούστιν, κατά την πρόσφατη επίσκεψη στην Αθήνα του Ρώσου αξιωματούχου. Ο κ. Μισούστιν έθεσε και πάλι το θέμα μεταφοράς στη Μόσχα του έργου της Πόποβα, με τον πρωθυπουργό να επιφυλάσσεται για κάθε απάντηση. Αθήνα πάντως και Μόσχα έχουν συμφωνήσει πως το θέμα πρέπει να λυθεί εντός του '21 με αμοιβαία αποδεκτό τρόπο και αναμένεται να τεθεί και πάλι κατά την επίσκεψη του κ. Βαρβιτσιώτη στη Μόσχα, που προγραμματίζεται από τον Μάιο και μετά.

ΠΗΓΗ: [ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 5.4.2021](#)